

КОНРАД ФИАЛКОВСКИ ЕЛЕКТРОННОТО МЕЧЕ

Превод от полски: [Неизвестен], 1972

chitanka.info

Купих го за именния ден на сина си. Магьосницата вдигна вълшебната си пръчка и автоматът го донесе — спящо в огромна кутия. След това магьосницата ми се усмихна и каза с професионално мелодичния си глас:

— Мисля, че ще си доволен от него.

Кимнах и също се усмихнах.

— Синът ти не е с теб, затова няма да те съветвам, че мечето не бива да бъде обиждано, не трябва да му се извиват ръцете, да му се изчовъркват фотоклетките, нито да се откъсват кондензаторите, но не забравяй да кажеш това на сина си.

— Няма да забравя — уверих я. — Ще се отнасям към него като към собствено дете, бъди спокойна.

— Радвам се, че моят възпитаник си намери такъв баща. Трябва да го препрограмираш, за да започне да ти казва „тате“.

Двамата се смеехме и си помислих колко е гениално хрумването на някой да назначава на работа в Приказните магазини именно такива момичета за магьосници. Тя размаха вълшебната си пръчка за довиждане и аз стъпих на подвижния тротоар към изхода. Тълпата от деца, която досега със завист гледаше мечето, се пръсна и със смях хукна към огромния видеотрон, на чийто екран висеше неподвижният и изпъстрен с ивици диск на Сатурн. Гърмящ бас разказваше как космонавтът Петърчо минава през горните слоеве на атмосферата му.

Излязох. На изхода огромен андроид в броня на средновековен рицар ми каза довиждане и запитва дали не съм загубил детето си. Явно не беше свикнал стари хора да идват тук сами. Не, не бях го загубил, синът ми бе останал у дома. Положително в момента седи пред екрана на видеотрона и безсмислено гледа сменящите се образи. Така седеше всеки следобед. Струва ми се, психолозите имат право да твърдят, че на известна възраст децата на бива да бъдат вземани от Земята. Синът ми прилетя на Марс твърде рано или твърде късно. На Земята останаха всичките другарчета, с които си играеше, остана градината ни, където познаваше всеки храст, и къщата с подвижни стени... На Марс децата бяха други, свикнали повече с автоматите, отколкото с тичането боси по тревата. Та затова му купих мечето.

— Да го наречем... Е, кажи как да го наречем! — попита той, след като отворихме кутията и прослушахме инструкцията до мястото, където бе казано: „Преди включването трябва да бъде кръстено и

тогава на всички места в програмата, оставени за името, то ще бъде вписано“.

— Та как? — повтори, когато не отговорих нищо.

— Може би Катион? — подсказах.

Той се замисли за момент.

— Не, така може да бъде наречено живо куче, в не мече. Името му трябва да бъде обикновено.

— Тогава измисли нещо.

— Би могло да бъде Боб... — погледна ме той въпросително.

— Чудесно, нека да е Боб.

Натиснах скрития под козината бутон за захранването и когато мъртвите дотогава очи на мечето светнаха зеленикаво, казах ясно:

— Ти се казваш Боб. Стани!

Сякаш изхвърлено от пружина, мечето изскочи от кутията. Малка, около един метър висока фигурка със забавна муцунка, обрасла в червеникави косми. Стана, огледа се наоколо, после бръкна в кутията, извади оттам една четка и започна да разчесва сплъстената си козина. Когато се приведе в ред, обърна се към сина ми, леко заеквайки.

— Аз сега ттвое мече ли съм?

— Да.

— А това кой е? — показа с лапа към мен.

— Моят баща.

— Тттова е добре.

— Слушай — казах на сина си, — да го сменим, а? То страшно заеква.

— Сссъвсем малко и само кккогато дълго време стоя изключен. Другите мммечета имат по-лоши ддефекти. Пппознавах едно, лапата ммму имаше над сто волта нннапрежение поради грешка в кккконструкцията, а подаваше рръка на всички.

— Е, ще го сменим ли? — повторих въпроса си.

— Ннне се съгласявай. Аз мога да играя на тттопка и решавам задачи пппо математика. Мога също ддда подражавам на гласовете и да ррразглобя видеотрон.

— Какво ще правим?

— Нека остане.

И остана. Това беше странен автомат. Неведнъж се замислях защо толкова всеотрасно и с много способности мислещо устройство е монтирано в детска играчка.

Защото още от самото начало бях убеден, че това не е стандартен автомат, произвеждан серийно, за да се забавляват децата с него. Мечето проявяваше някои човешки черти, които са присъщи само на най-сложните автомати. Например беше мързеливо.

Веднъж през нощта решавах в кабинета си проблемата за многогравитационните управляеми полета. Както винаги по време на съня на сина ми, мечето беше при мен — седеше неподвижно в ъгъла. Часовете минаваха един след друг, но въпреки това не можех да напредна нито с крачка. Портативният мозък непрекъснато сигнализираше претоварване на паметта си и недвусмислено ми даваше да разбере, че за тази цел трябва да използвам мозък с много по-голям капацитет. Наведен над екраните, не обръщах внимание, какво става в кабинета. Изведнъж чух покашляне. Вдигнах глава. Пред мен стоеше мечето.

— Не спиш ли, Боб?

— Мисля, решавам задачи...

— Какво, да не би да си доказал Питагоровата теорема?

— Не, тъкмо реших тво... твоята проблема за многогравитационните управляеми полета.

— Шегуваш се.

— Нинаистина. Ето ти резултата! — на малкия примитивен функциограф на сина ми беше означена зависимостта. В първия момент исках да изхвърля мечето от кабинета. Работа над това решение вече толкова часове без никакъв резултат, а изведнъж идва тази играчка, която си въобразява много, и ми поднася решението, изработено в малкия ѝ мозък. Но се овладях. Нали това е само автомат, при това мечето на моя син.

— Благодаря ти — казах късо. — А сега иди в стаята.

Сложих функциографа на бюрото и се върнах към работата. Резултата получих призори, когато големият купол на марсианската база вече белееше в лъчите на изгряващото Слънце. Резултатът съвпаднаше с решението на нашето мече.

— Боб! Боб! — извиках.

След малко дойде, сякаш неохотно.

— Как можа да решиш това? То е работа за гигабитови мозъци!
Мълчеше.

— Отговори! — заповядах.

По този начин се позовавах почти на основите на програмирането му — на безпрекословното подчинение спрямо човека.

— Моят мозък е конструиран по специален принцип — едновременна многоканалност на мисленето. Във връзка с това мисловният му капацитет е значително по-голям от... — седях онемял, защото тези думи мечето изричаше с нисък, вибриращ бас, който с нищо не напомняше неговия обикновен мил алт.

— Какво каза? — запитах след малко шепнешком.

— Нищо не съм казвал — мечето заекваше както обикновено.

— Как така нищо? Повтори!

— Нищо не съм казаал.

— Не това. Какво каза преди?

— Нне разбирам.

Казваше истината. И така, „това“ беше въвн от съзнанието му. Нищо не знаеше за този глас. Това... това изглеждаше като цитат от приложната кибернетика. Но многоканално мислене?... Никога не бях чувал за такова нещо. Отидох при визофона и повиках Тан, един от моите колеги-кибернетици.

— Тан, тук е Анджей. Кажете ми, чувал ли си нещо за многоканално мислене?

— Знаеш ли, Анджей, в момента не мога да си припомня нищо подобно. Но откъде изобщо си взел това определение?

— Чух го от един автомат.

— Това някой автомат за кибернетично програмиране ли е? Тогава го попитай за пояснение.

— Не, това не е кибернетичен автомат.

— А какъв е?

— Мечето на сина ми.

— Но не е възможно! Та това са съвсем примитивни автомати!

— Чух го с ушите си, Тан.

— Вярвам ти. Дори ще проверя това многоканално мислене в главния акумулатор за кибернетични информации. Ако намеря нещо, ще ти съобща веднага.

— Благодаря ти.

— Лека нощ, Анджей. — Тан се усмихна и изчезна от екрана.

Обърнах се към бюрото, но мечето го нямаше там. Излязох от кабинета да го потърся. Седеше пред вратите на детската стая и спеше, сякаш цяла нощ не е правило нищо друго.

Дните си вървяха и аз почти забравих за тази история.

През втората седмица, откак мечето пребиваваше в нашия дом, забелязах на функциографа на сина си нанесени група ексцентрични елипси с общ фокус. Полюбопитствувах и запитах сина си:

— Какво си нарисувал тук?

— Не съм аз. Боб го нарисува.

— Но какво е това?

— Хипотетичното планетарно разположение на алфа от съзвездието Летяща риба.

— Откъде му е известно?

— Боб знае всичко — той каза това с такова убеждение, че го погледнах учудено.

— Не вярвай. Това положително е една от многото приказки, които можеш да намериш в паметта на всяко електронно мече.

— Не, това е хипотезата на Гледстоун — той ме погледна сериозно, като млад научен работник.

— Кой ти каза това?

— Боб.

— Боб! — извиках високо.

След малко се дотътри.

— Това наистина ли е разположението на планетите на алфа от Летяща риба?

— Така твърди Гледстоун в хипотезата си. Базира разсъжденията си на характерното изместване на ивиците в гравитационния спектър на тези звезда.

— Боб — запитах тихо, — откъде знаеш всичко това?

— Имам известни космически познания, оставени ми, за да популяризирам космологията.

— Как така „оставени“...

— Оставени в програмата ми.

— А в какъв обем познаваш космологията?

— В обема на първоначалния курс, разбира се.

Под влиянието на този разговор седнах в кабинета си и отправих пълно с похвали телеписмо до Приказния магазин. Получих отговор още същия ден. Приказният магазин много се радва, че съм доволен от електронното мече и че благодарение на моите усилия мечето е достигнало такова високо равнище на интелигентност, превишаващо равнището у другите мечета. Освен това ме моли да съобщя на какви кибернетични операции съм подложил мечето, за да достигна толкова висока интелигентност при сравнително малкия обем на неговата памет.

След това по видеотрона Тан ме предупреди за посещението си и го очаквах следобед. Както обикновено беше извънредно точен. Влязохме в стаята на сина. Точно в този момент те завършваха последния етап от някакво космическо пътешествие, когато корабът преминава от параболичен към елиптичен полет. Тан слушаше известно време с интерес, после ме запита шепнешком:

— Как се казва?

— Кой, синът ми ли?

— Не, автоматът.

— Боб.

Послуша още малко, после изведнъж викна заповеднически:

— Боб, я ела тук!

Автоматът веднага дойде.

— Какво е елипса?

Автоматът даде определението, почти без да заеква.

— Не разбирам. Обясни ми.

И автоматът започна да обяснява така, както се обяснява лесна задача на мързелив ученик — бавно, крачка след крачка. Тан го прекъсна:

— Смяташ ли, че е възможно да се достигнат други галактики с помощта на звездолети?

Автоматът сякаш се поколеба за момент, но веднага отговори:

— Не знам. Дай ми данните, ще изчисля.

След този въпрос се изсипаха следващи. Това трая толкова дълго, че синът ми дойде до мен и попита:

— Кога той ще си тръгне, за да завършим с Боб изчисленията?

Тан се усмихна на момчето и зададе на мечето последния въпрос:

— Съзнаваш ли, че имаш контури на подчинение?

— Не — отговори мечето.

— Добре, тогава занимавай се със своите изчисления. А ние — Тан погледна към мен — да отидем в кабинета ти.

— Това е само допускане — каза той. — По мое мнение мозъкът на мечето е бил вероятно бракуван при психическата контрола поради известна нестабилност на поведението и е попаднал в централата за отпадъци. Там са му поставени много стабилизиращи контури, ограничени са възможностите му и едновременно е увеличена стабилността.

Тан казваше това, сякаш сам е присъствувал при поставянето на стабилизиращите контури.

— Ако си спомняш, попитах го за възможността за достигане до галактиките със звездолет. Всяко нормално мече би казало, че това е възможно, съгласно правилата на приказките. Но твоето мече поиска данни за изчисления. Струва ми се, че не винаги е разказвало приказки.

Някъде в края на марсианската зима контролата на радиовръзките на Марс ни съобщи, че е уловила серия от сигнали, които според техните засечки са излъчени от нашата база.

Ремо, ръководителят на отдела за връзка със Земята, ни събра при себе си. Бях един от петнадесетината души, които принадлежаха към този отдел, и изпълнявах функциите на главен инженер на втората смяна.

— Това е глупост — каза Ремо. — Кой и защо би предавал такова нещо отгук? Както обикновено не са засекли точно сигналите на някоя ракета и сега търсят виновен. Нали знаете как работят... Разбирам, че трябва да покажат някакви резултати от работата на своята служба, но защо ни намесват в това...

— Рапортът посочва точното време и е подписан от самия Твер...

— Избудалкали са го, по най-обикновен начин са го избудалкали. Оная банда, която прилетя от Земята веднага след завършване на студентствуването. На тях още им се струва, че Марс е тайнствена планета, където стават такива истории, които са невъзможни на Земята. Не знаете ли как става това? Всички сме минали оттам.

Никой не спореше, защото Ремо бе живял на Марс толкова години, колкото всички останали, взети заедно. Обяснението по този въпрос изготви нашият стажант. То не съдържаше нищо обидно, но внушението да ни оставят на мира беше доста ясно изразено.

После в продължение на няколко дни не се случи нищо, но дойде известие от Земята. Контролата на радиовръзките от Марс след нашето „обяснение“ изпрати запис на сигналите до Всепланетния институт по шифроване. След разшифроването текстът на съобщението бе кратък — „Частичният трансфер реализиран“, — затова пък самият шифър бе толкова сложен, че заедно с текста институтът изпрати благодарност за толкова интересен и уникален шифър.

На второто заседание Ремо продължаваше да не вярва в нищо, но не беше толкова самоуверен. След заседанието ме покани за момент в кабинета си.

— Виждаш ли, Анджей, аз не вярвам във всичко това, но не бих искал който и да е да каже после, че съм подценил въпроса. Искан да се посъветвам с теб: как да ги убедя, че тези сигнали не идват от нас?

— Въпросът е труден. Твърде малко знаем за сигналите.

— Все пак знаем нещо — каза Ремо и тогава разбрах, че не е чак толкова сигурен, че сигналите не са от нашата база.

— Имам едно хрумване... — казах и прекъснах, защото точно тогава на вратата се появи мечето.

— Ссинът ти те търси — заекна то.

— Ей сега идвам... — и тогава забелязах учудения поглед на Ремо. — Какво ти стана? — запитах.

— Не разбирам... Не разбирам как входният автомат е пропуснал тази играчка.

Забележката беше проста, но изключително на място. Аз, свикнал с непрекъснатото присъствие на мечето, не обърнах на това внимание. Но Ремо имаше право. Входният автомат пред кабинета му не бива да пуска никакъв човек или автомат без специално разрешение.

— Как влезе тук? — запита Ремо мечето.

— Нормално. На две лапи — отговори играчката.

Ремо почервения и изхвърча от кабинета.

— Какво се е случило със сина ми? — запитах мечето.

— Изгори се от ток с висока честота.

— Сериозно ли е? Да вървим, води ме.

— Нищо сериозно. Само ръката. Можеш да си довършиш разговора.

— А къде си е пъхал ръката?

Мечето не успя да отговори, защото се върна Ремо. Беше блед.

— Автоматът... Автоматът е получил позволение да пусне тази играчка. От кого? Питам, от кого?

— Ремо, та това е обикновена играчка. Не може да знае това. Положително има някакво сплитане с централния мозък на базата. Това се случва.

— Но не трябва.

— Ясно, но да свършим разговора. Трябва да вървя, защото синът ми си е изгорил ръката с високочестотен ток.

— Добре, и какво предлагаш?

— Ще си поставя в кабинета автономна предавателна сигнализация, която приема сигнали отвън базата. Какво мислиш за това?

— Идеята май е добра. Само че не вярвам, че тези сигнали ще се повторят.

Поставих две съвсем независими инсталации за приемане отвън — едната в кабинета, другата при мнемотронния пулт. Мисля, че направих това просто заради удобството. Инсталациите бяха прости, монтажът им не представляваше никаква трудност, а би било неудобно по време на работата с мнемотроните да се заслушваш за зумера в кабинета. После във видеотронията казаха, че това била предвидливостта на стария инженер, който оценява несигурната дейност на автоматите. Но май не беше така...

Беше, струва ми се, след полунощ. Седях над някакви диаграми в кабинета си, когато изведнъж ми се стори, че в мнемотронната зала се чува зумер. Услушах се за момент. Да, несъмнено. Това беше зумерът на монтираното от мен алармено устройство!

Вече тичайки към предавателния център, си дадох сметка, че втората инсталация, която се намиреше в кабинета ми, не бе дала сигнал за тревога.

Дежурният андроид на центъра ме пусна, когато му казах паролата. „Този, който е дошъл тук преди мен, също е трябвало да знае паролата, значи е някой от нас“ — си помислих. Тичах по коридора

към предавателната зала, но вратите ѝ не ме пуснаха. Дръпнах лоста — напразно. Вратите бяха блокирани, централно блокирани от пулта за управление на базата. Разбрах, че някой, който седи там, вътре, и по нашата антена изпраща сигнали в Космоса, има достъп до централния мозък на базата. И тогава започнах да се страхувам. Въпреки това действах оптимално, сигурно по навик.

Затичах се обратно през коридора до входната врата. Отворих и я блокирах така, че да не може да бъде затворена от координиращите агрегати на базата. После погледнах андроида. Трябваше да имам на разположение поне един автомат. Скочих към него и му изтръгнах антените за приемане на сигнали от централата. Дръпна се, но не ми направи нищо — бях човек. После исках да се свържа по видеотрона с Ремо, но вече нямаше връзка. Централният мозък на базата бе блокирал информационните канали. Очаквах това.

И тогава направих нещо, което може да се прави само когато животът на жителите на базата е в опасност. Дръпнах лоста за тревога от първа степен. Едновременно чух нарастващия вой на сирените и глухите удари на падащите прегради на херметизацията. Това се придружаваше от още един звук. По вътрешните коридори към предавателния център вървяха автомати. Знаех, че не могат нищо да ми направят, бях човек. Но биха могли да ми унищожат инструментите и единствения автомат. Можеха... ако ги управляваше централният мозък на базата.

Нямах оръжие. В базата никой не носеше оръжие. Грабнах от андроида горелката за рязане на метал, заварих и блокирах вратата, за да не могат автоматите веднага да се втурнат в предавателния център, после заедно с андроида хукнах по коридора към предавателната зала. Вратите ѝ се отвориха. Това ми се видя подозрително.

— Върви — казах на андроида.

Автоматът изпълни заповедта без колебание. Мина през вратите. Тогава отгоре върху му падна нещо черно. Видях светкавица от електрическо изпразване и автоматът замръзна.

Жицата се залюля. Не дочаках да я изтеглят обратно горе. Подадох се иззад вратите и натиснах спусъка на горелката, като завъртях регулатора на пълна мощност. Нещо малко падна от корниза над вратите, тлеейки. Чух страшен рев. Това беше мечето... моето мече. Падна на пода, искаше да се хвърли, но го задържах в пламъка,

докато бронята му се пръсна с тих трясък и играчката стана неподвижна. Само червеникавите косми на смешната муцунка още тлееха. Разбрах защо не действа инсталацията в моя кабинет. И тогава... тогава видях сина си. Седеше блед на пода в ъгъла.

— Ние само си играехме така... — прошепна той.

* * *

Стояхме над отворените капаци на централния мозък на базата. Вътре, в плетеницата от кабели, висяха на различни места безформени сиви кристали.

— Тук — каза Тан. Той вкара ръката си с малкия плазмов нож, стиснат в нея, между кабелите. После бръкна с другата ръка и извади два кристала, съвсем подобни на останалите.

— Готово е? Цяло щастие е, че ни се удаде.

— Смяташ, че това е могло да заплашва цялата база?

— Теоретически да. Централният мозък управлява всички агрегати в базата.

— Но как тази играчка...

— Преди всичко: защо? На кого може да служи това? А самата играчка е един от най-сложните автомати, каквито съм виждал през живота си. Ако вземем предвид и малкия обем на този автомат и неизползуваното пространство, в което са били съхранявани кристалите, преди мечето ти да ги инсталира в мозъка на базата...

— Смяташ, че кристалите са били съхранявани вътре в мечето?

— Проверих това. Когато е инсталиран първият кристал, е излъчено първото предаване.

— А съдържанието на второто предаване?

— „Трансферът реализиран напълно“.

— Това значи, че не би имало повече предавания?

— Да. Ние си играехме с твоя син, а дори не сме подозирали, че централният мозък на базата ни работи в ритъма на сигналите, заложили в тези чужди кристали.

— Но за кого са били адресирани тези предавания?

— Това още не знаем. Но не се тревожи. Ще открият и това. В този момент няколко милиона души не се занимават с нищо друго,

освен с търсенето на приемащия тези сигнали. По видетронията те представят като герой, защитил самотната марсианска база пред космическите нашественици.

— Преувеличават.

— Както обикновено. За нашествие от Космоса не може и дума да става. Твоето мече е сложен автомат, но има земен произход.

— Сигурен ли си?

— Съвсем. Частично са употребени дори типови схеми, произвеждани серийно за нуждите на астронавигацията.

— Кажи ми, Тан, как е могъл да се промъкне тук? Та той е автомат?

— Забравяш, Анджей, за сина си. Той го е въвел. В това се състои и голямата игра на създателя на тази идея. Засега неизвестен създател... Да затвориш такова нещо в детска играчка, а детето също е човек. Съответно се аранжира игра, те влизат при централния мозък на базата, синът ти вдига бронираните капаци, а играчката, ръководена от специалната си програма, присъединява първия кристал: да го наречем адаптирац. Задачата му е да приспособи неизвестния мозък, в дадения случай централния мозък на нашата база, към приемането на информационния кристал. Той трябва да се приеме така от мозъка, че да не действа никаква сигнализация за повреди и промени.

— А после?

— После по същия начин се монтира информационният кристал и мозъкът започва да работи малко по-иначе...

— Рафинирано... — исках да кажа още нещо, но влезе Ремо.

— Вече знаем откъде се е взело мечето — каза той.

— Открили са кой е направил това?

— Той се е явил сам.

— Кой?

— Професор Таропат.

— Оня от Института за психика на автоматите? Слушал съм лекциите му преди години. Но той трябва да е вече на стотина години — каза Тан.

— На осемдесет и няколко. Преди четири-пет години се изтегли от научната работа и си има малка собствена лаборатория някъде в Австралия.

— Защо е направил това?

Ремо вдигна рамене.

— Вероятно за да покаже на практика, че автоматите могат да бъдат опасни, много опасни за хората... Това е негова мания, мания от години насам...

Публикувано във вестник „Орбита“, броеве 51,52/1972 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.